

tései tarkították. Mivel a memoárokat és beszámolókat az események résztvevői – egykori közösségi vezetők, magyar államférfiak, egyházi vezetők, náciellenes, az ellenállásban részt vett személyek – írták, hangjuk szubjektív, részrehajlóan dokumentáltak és alapvetően öngigazolók.³ Ugyanezt mondhatjuk a zsidó tanácsok és különösen a budapesti Központi Zsidó Tanács egykori tagjainak memoárjairól: azok, akik a háborús években a magyar zsidóságot vezették, különösen szükségét érezték, hogy megcáfolják a kollaboráció vádját, amelyet a felszabadulás után felhoztak ellenük.⁴

A Holocaust első történeti igényű leírásait meglehetősen rendszertelen és zsurnalisztikus szemlélet jellemezte. Csak nagy óvatossággal lehetett használni ezeket, elsősorban azért, mert nem jelölték meg forrásaikat. Nagyrészt a háborús bűnösök tárgyalási jegyzőkönyveiből merítették anyagukat, meg abból a dokumentációból, amelyet a magyar kormány az 1946–47. évi párizsi béketárgyalásokra készített. Foglyatkozásaik ellenére azonban, tekintve, hogy statisztikai adatokat, dokumentum-reprodukciókat is tartalmaztak, e történeti leírások rendkívül hasznosaknak bizonyultak, és a magyarországi Holocaust iránt érdeklődők jócskán merítették is belőlük.⁵

A Holocaust utáni antiszemitizmus jelensége számtalan kutatót és laikust zavarba ejtett. A legyőzött, megszállt ország irdatlan nehézségei közepeztette sokan egyetértettek Darvas József, Veres Péter és más népszónokok nézeteivel, akik a neo-antiszemitizmus eluralkodásáért jórészt magukat a zsidókat okolták. Sok magyar, így azok is, akik hasznot húztak a náci megszállás időszakának zsidóellenes intézkedéseiből, készséggel igazat adtak a népieseknek abban, hogy a túlélő zsidók, úgymond, „a könnyebb utat járják”, és múltbeli szenvedéseik jogán különleges privilégiumokra támasztnak igényt (lásd a 32. fejezetet). A neo-antiszemita vezérgondolata az volt, hogy az embertelen szenvedéseken keresztülment zsidók provokatív módon túlzott jóvátételre törekednek. Szó érte a zsidókat azért is, hogy megszerezték a politikai élet, a közigazgatás és a gazdaság vezető pozícióit, továbbá elkülönültek a többségtől, kiváltva ezzel a tömegek haragját. Végül, de nem utolsósorban azzal is megvádolták a zsidókat, hogy a kollektív bűnösség veszélyes fegyveréhez folyamodtak, amikor a német megszállás alatt őket ért szenvedésért a magyar nép egészét tették felelőssé.⁶

A korszak több tudományos munkájában is felbukkan egy kiegyensúlyozottabb megközelítés. De bár ezek megértőbbek voltak a zsidóság helyzete iránt, és leleményes szociálpszichológiai rajzot adtak a túlélők és ellenfeleik viselkedési mintáiról, olykor a hatalmi pozícióba került egyének viselkedésmódját varrták a zsidóság egészének a nyakába. Az általá-